

Жигайло О.О.,

кандидат психологічних наук, доцентка кафедри педагогіки та методики початкової освіти, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Іванна Франка м. Дрогобич, Україна (o.zhigailo@dspu.edu.ua)

Груник Ю.Ю.

студентка факультету початкової освіти та мистецтва, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Іванна Франка м. Дрогобич, Україна (yuliia.hrunuk@gmail.com)

**Формування мотиваційної спрямованості молодшого школяра
засобами
навчально-творчих задач з математики**

У статті розглянуто поняття мотиваційна спрямованість, розкрито роль мотивів у досягненні успіху у навчанні в початковій школі. Зроблено спробу описати роль навчально-творчих задач, що мають життєвий, ігровий чи дослідницький формат. Проаналізовано особливості використання сучасних технологій навчання з метою формування мотиваційної спрямованості молодших школярів. Доведено важливість стимулювання мотивації досягнень завдяки можливості самореалізації та успіху при розв'язанні творчих завдань учнів шляхом, у процесі чого генеруються оригінальні ідеї. Підкреслено, що за умови цілеспрямованого формування й підтримки мотивації учні краще сприймають навчальний матеріал, демонструють вищі результати та виявляють готовність до розвитку компетентностей, необхідних для життя в інформаційному суспільстві.

Ключові слова: *мотиваційна спрямованість, мотив, методика навчання математичної освітньої галузі у початковій школі, учні початкових класів, освітній процес, технологія розвитку критичного мислення.*

Formation of motivational orientation of a younger student by means Mathematics-Creative Tasks

The article deals with the concept of motivational orientation, reveals the role of motives in achieving success in elementary school. An attempt is made to describe the role of educational and creative problems that have a life, play or research format. The peculiarities of the use of modern learning technologies in order to form the motivational orientation of younger students are analyzed. The importance of stimulating the motivation of achievements through the possibility of self-realization and success in solving creative tasks is proven by students in the process of generating original ideas. It is emphasized that in the case of purposeful formation and maintenance of motivation, students better perceive educational material, demonstrate higher results and show readiness for the development of competences necessary for life in the information society.

Keywords: *motivational orientation, motive, methodology of teaching the mathematical educational field in elementary school, elementary students, educational process, technology of development of critical thinking.*

Постановка проблеми. У сучасній початковій освіті дедалі більшого значення набуває питання формування в учнів не тільки знань і вмінь, а й міцної внутрішньої мотивації до навчання. Особливо нагальним це є для навчання математики, оскільки саме на цьому етапі закладається ставлення до предмету як до засобу логічного мислення, творчості та врегулювання життєвих ситуацій.

Мотиваційна спрямованість учнів початкових класів значною мірою визначає успішність подальшого навчання, тому завдання педагога – створити умови для розвитку інтересу, допитливості та активної пізнавальної діяльності.

Одним із ефективних засобів формування такої спрямованості є використання навчально-творчих завдань. Вони поєднують у собі елементи практичності, новизни та відкритості до різних способів розв'язання, що сприяє

залученню учнів до активного мислення та самостійного пошуку рішень. Саме через такі завдання математика постає перед учнями не як набір абстрактних правил, а як цікава й корисна діяльність, що має зв'язок з реальним життям.

Мотивація навчання молодших школярів – це складний і багатогранний психологічний процес, який визначає, чому і навіщо дитина навчається, що спонукає її докладати зусиль у навчальному процесі та досягати певних результатів. У молодшому шкільному віці мотивація є одним з ключових чинників успішного засвоєння знань, формування освітньої діяльності, а також соціалізації дитини. Мотивація навчання залежить від багатьох чинників: особливостей вікового розвитку, впливу дорослих, організації навчального процесу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Мотивацію навчальної діяльності досліджували багато вчених у галузі педагогіки, психології та дидактики. Такі науковці, як В. Давидов, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонт'єв, С. Максименко розглядали загальнотеоретичні положення навчальної мотивації у своїх працях. Над питання мотивації учнівської молоді працювали Є. Ільїн, П. Якобсон, С. Рубінштейн, Д. Ельконін, мотиваційну сферу освітнього процесу досліджували А. Маркова, О. Онопрієнко, С. Скворцова. Над проблемою мотивації навчання учнів початкових класів працювали Ю. Бабанський, М. Денисов, М. Щукіна.

Метою статті є висвітлення ролі навчально-творчих задач у формуванні мотиваційної спрямованості молодших школярів, аналіз їх впливу на освітній процес та окреслення методичних підходів до їх ефективного використання.

Мотив – це реальне спонукання, яке змушує людину діяти у певній життєвій ситуації, за певних умов (Загальна психологія: підручник, 2000).

Мотивація до навчання є надзвичайно важливою для формування особистості, оскільки без неї неможливе повноцінне засвоєння знань. Саме в молодшому шкільному віці формуються основи для подальшого навчального поступу дитини, і від того, чи з'явиться у неї інтерес до навчання в початкових класах, значною мірою залежить її ставлення до освіти в середній та старшій школі.

Успіх у навчанні в початковій школі значною мірою залежить від рівня інтересу учня до самого процесу. Мотивація виступає ключовою силою, що спрямовує будь-яку діяльність, зокрема й навчальну. Саме вона впливає не лише на бажання дитини здобувати нові знання, але й на глибину засвоєння отриманої інформації. Особливе значення у цьому питанні має розвиток мотиваційної спрямованості особистості.

Мотиваційна спрямованість – це сукупність стійких мотивів, інтересів та ціннісних орієнтацій, які впливають на поведінку учня в процесі навчання. Вона вказує, що є головним стимулом у діяльності дитини: здобуття знань, досягнення результатів, схвалення з боку дорослих чи однолітків. У молодшому шкільному віці особливо важливо створити умови, за яких дитина буде зосереджена не лише на отриманні оцінок, але й на самому процесі пізнання, інтелектуальному розвитку та власних досягненнях (Амброзьяк, 2017).

У сучасній освітній моделі, спрямованій на розкриття особистісного потенціалу учня, важливе місце займають навчально-творчі задачі. Вони не лише стимулюють інтелектуальну активність, а й відіграють значну роль у формуванні та зміцненні мотивації до навчання. Цей вплив базується на взаємодії когнітивних, емоційних та особистісних компонентів мотиваційної сфери.

Передовсім творчі математичні задачі позитивно впливають на розвиток когнітивного інтересу, який є одним із ключових внутрішніх стимулів до навчання. Пропонування учням нестандартних, багаторівневих або відкритих задач активізує їхню пізнавальну діяльність, сприяє розвитку дивергентного мислення та виховує ініціативність. Завдяки цьому підходу школярі не лише оволодівають алгоритмами, а й усвідомлюють багатоваріантність ідей та можливих рішень, що допомагає сформулювати стійкішу навчальну мотивацію (Алексєєнко, 2010).

Навчально-творчі задачі часто мають життєвий, ігровий чи дослідницький формат, який викликає позитивні емоції, почуття новизни та задоволення від інтелектуальних здобутків. Такий емоційний відгук значно

зміцнює мотиваційну стійкість і допомагає подолати байдужість чи тривогу стосовно освітнього процесу.

Не менш важливим є стимулювання мотивації досягнень. Завдяки можливості самореалізації та успіху при розв'язанні творчих завдань учні відкривають для себе нові підходи або генерують оригінальні ідеї. Це приносить їм внутрішнє задоволення від результатів, закріплюючи внутрішню мотивацію, яка виявляється більш стійкою й ефективною порівняно із зовнішніми стимулами, такими як оцінки чи схвалення.

Окрім того, використання творчих задач дозволяє виховувати ціннісне ставлення до математичної діяльності. Учні починають сприймати математику не лише як навчальний предмет, а і як засіб пізнання світу та можливість для самовираження. Це допомагає розширити їх особистісно значущі орієнтири у навчальній діяльності.

Відповідно до концепції НУШ, першоплановою є потреба в розвитку особистості учня, що вільно володіє знаннями, самостійно їх пізнає в процесі навчальної діяльності. У цьому контексті мотивація виступає визначальним чинником, що зумовлює успіх навчання молодших школярів (Амброзьяк, 2017).

Сучасна педагогічна практика засвідчує: за умови цілеспрямованого формування й підтримки мотивації учні краще сприймають навчальний матеріал, демонструють вищі результати та виявляють готовність до розвитку компетентностей, необхідних для життя в інформаційному суспільстві.

В умовах сучасних змін у системі освіти, заснованих на принципах особистісно орієнтованого, компетентнісного та діяльнісного підходів, головним завданням педагогіки стає виховання в учнів здатності до самостійного мислення, аргументованих суджень і свідомого прийняття рішень. У цьому контексті особливу вагу набуває технологія розвитку критичного мислення, яка не лише переосмислює традиційну модель навчання, а й ставить нові вимоги до професійних ролей учителя.

Формування ситуації успіху, віра в потенціал дитини та врахування її індивідуального стилю діяльності позитивно впливають на мотивацію до

навчання. Це сприяє тому, що учні починають діяти за принципом «переможця», тобто прагнуть стати кращими з кожним днем. Саме в такому середовищі створюються умови для всебічного розвитку особистості та становлення критичного і творчого мислення.

Критичне мислення виступає комплексною когнітивною компетенцією, що включає здатність аналізувати, інтерпретувати, оцінювати інформацію, формулювати логічно обґрунтовані висновки та приймати зважені рішення. Його розвиток розглядається не лише як інтелектуальне завдання, але і як елемент формування громадянської свідомості, інформаційної культури й моральної зрілості. Технологія критичного мислення водночас виконує як освітню, так і світоглядну функції, сприяючи цілісному розвитку особистості.

Упровадження технології розвитку критичного мислення передбачає трансформацію ролі педагога. Учитель перестає бути лише передавачем знань і стає модератором та координатором процесу мислення учнів. Його ключове завдання полягає не у викладанні готових істин, а у формуванні ситуацій, які стимулюють самостійне мислення, сприяють діалогу та забезпечують відкриту атмосферу для дискусій і різноманіття точок зору.

Залучення школярів до розв'язання нестандартних задач стимулює пізнавальний інтерес, розвиває ініціативність та робить їх більш впевненими у власних силах. Під час роботи з такими задачами учні навчаються формувати гіпотези, обирати різні шляхи розв'язання проблеми й аргументувати свою позицію. Ці навички складають основу критичного мислення. Таким чином, в ході засвоєння математичних знань одночасно відбувається розвиток особистісних якостей, необхідних для подальшого навчання та життя в умовах інформаційного суспільства (Думанський, 2009).

Ефективне впровадження цього підходу значною мірою залежить від професійної майстерності педагога. Надзвичайно важливо, щоб учитель умів створювати мотиваційно насичене навчальне середовище, впроваджувати технології розвитку критичного мислення, враховувати індивідуальні характеристики учнів і підтримувати позитивну емоційну атмосферу під час

уроків. Ці фактори є ключовими для формування стійкої внутрішньої мотивації до навчання.

У результаті, поєднання навчально-творчих задач з математики із сучасними педагогічними технологіями стає ефективним інструментом активізації освітнього процесу. Це сприяє розвитку автономності в навчанні та стимулюванню внутрішньої мотивації молодших школярів. Завдяки цьому досягаються не лише високі освітні результати, а й виховується компетентна, самостійна, відповідальна особистість, здатна до критичного мислення та творчого самовираження.

Висновки. Формування мотиваційної спрямованості молодших школярів через використання навчально-творчих задач з математики є невід’ємною складовою ефективного освітнього процесу на його початковому етапі. Аналіз психологічних і педагогічних підходів, практичних методів та сучасних освітніх технологій свідчить, що творчі математичні задачі відкритого, варіативного та діяльнісного характеру слугують не лише інструментом розвитку інтелектуальних здібностей учнів, а й потужним засобом впливу на їхню мотивацію.

Список використаної літератури

1. Алексєєнко, Т. Ф. (2010). Мотивація в цінності групування школярів у малі групи. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. № 2. С.24–30. 109.
2. Амброзяк, О. (2017). Умови для навчання – умови для творчості. Формування мотиваційного поля загальноосвітнього закладу *Завуч. Шкільний світ*. № 12. С. 19–22.
3. Загальна психологія: підруч. для студентів вищ. навч. закл. / С.Д. Максименко, В.О. Зайчук, В.В. Клименко, В.О. Соловієнко / за заг. ред акад. С.Д. Максименко Київ : Форум. 2000. 543 с.
4. Воронка, М. (2008). Мотивація навчальної діяльності як засіб підвищення якості знань учнів. *Початкова школа*. № 5. С. 28–31.

5. Воронова, Н. (2007). Мотивація як фактор успіху навчальної діяльності молодших школярів *Початкова школа*. № 3. С. 5– 6.
6. Думанський, Г. О. (2009). Застосування комп'ютерних технологій у навчальному процесі. *Інформатика в школах України*. № 4. С. 2–8.